

УДК 332

Пожар Тетяна,

к. е. н., старший викладач

Державний вищий навчальний заклад

«Українська академія банківської справи

Національного банку України», м. Суми

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Анотація

У статті розглянуто питання конкурентоспроможності регіону та проаналізовано складові індексу конкурентоспроможності.

***Ключові слова:** регіон, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність регіону, індекс конкурентоспроможності.*

На сучасному етапі розвитку Україна є державою, що динамічно розвивається і прагне більш активно включитися у світові суспільно-економічні процеси, інтегруватися в європейське співтовариство. Така спрямованість розвитку потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності та конкурентоспроможності економіки та життя населення. Тому одним із важливих завдань сьогодення є сприяння конкурентоспроможності регіонів, її формуванню, підтриманню та посиленню.

Питаннями конкурентоспроможності регіону займалися як українські так і закордонні науковці, зокрема: П. Ю. Беленький, В. І. Відяпіна, А. Гапоненко, М. І. Назаров, О.О. Нечай, Б. Данилишин, І. Л. Райнін, В. С. Філонич та інші.

Поняття «конкуренентоспроможність» не має загальноприйнятого визначення, хоча так чи інакше йдеться про наявність або відсутність певних переваг для розвитку та отримання доходу. Це поняття застосовується до економічних суб'єктів різних рівнів: від окремого працівника, суб'єкта

господарювання до країни чи об'єднань країн.

Аналізуючи існуючі визначення поняття «конкурентоспроможність», необхідно зазначити, що конкурентоспроможність – це здатність певного об'єкта або суб'єкта перевершити конкурентів у заданих умовах. В свою чергу, об'єкти, що володіють конкурентоспроможністю, можна розбити на чотири групи: товари, підприємства, галузі та регіони. Стосовно суб'єктів можна виділити наступні чотири типи: споживачі, виробники, інвестори та держава.

Регіон як економічний простір являє собою відносно замкнуту територіальну систему, яка діє на підставі єдиних правил. Ця система орієнтована на створення ефективної регіональної економіки. Відповідно визначення поняття «конкурентоспроможність регіону» можна трактувати наступним чином: конкурентоспроможність регіону – це його здатність стабільно виробляти і споживати товари і послуги в умовах конкуренції при одночасному забезпеченні якості економічного зростання, високого рівня життя населення, екологічного благополуччя територій, а також підвищення, в цілому, іміджу регіону.

Хоча необхідно відзначити, що багато відомих вчених-економістів взагалі не визнають конкурентоспроможність регіону за економічну категорію. Так, П. Кругман стверджує, що «конкурентоспроможність – це атрибут компаній», тому дана категорія не може бути застосована в регіональному контексті [1].

Враховуючи фактори глобалізації, відкритості внутрішніх ринків, визначення конкурентоспроможності регіонів окремої країни можна розглядати як похідне від конкурентоспроможності самої країни. Отже, конкурентоспроможність регіону можна визначити як його спроможність протягом тривалого часу на основі насамперед власних, а також залучених можливостей виробляти товари та послуги для регіонального, національного і зовнішнього ринків, забезпечуючи водночас стабільність і зростання реальних доходів власних жителів.

Оскільки конкурентоспроможність є елементом конкуренції, то уявлення про її складові можна отримати із праць С. Гареллі, в яких він формулює

«Золоті правила конкуренції». До них автор відносить наступні:

- 1) створення стабільного та передбачуваного правового середовища;
- 2) створення гнучкої та адаптивної системи економіки;
- 3) інвестування у традиційну та технологічну інфраструктуру;
- 4) сприяння приватним заощадженням і внутрішній інвестиційній діяльності;
- 5) активність на міжнародних ринках (експорт) і привабливість для прямих іноземних інвестицій;
- 6) концентрація на якості та оперативності у здійсненні адміністрування;
- 7) підтримка зв'язку між рівнями оплати праці, продуктивності та оподаткування;
- 8) збереження єдності суспільства шляхом скорочення різниці у прибутках та зміцнення середнього класу;
- 9) потужне інвестування в освіту, особливо у старший рівень середньої освіти, безперервну освіту дорослих і підвищення кваліфікації робочої сили;
- 10) підтримка балансу між «ближньою» та «глобальною» економікою для створення багатства, збереження соціальної згуртованості та запобігання негативним впливам на бажану для громадян систему цінностей.

Регіональна конкурентоспроможність визначається складним взаємозв'язками і взаємовпливами різноманітних чинників і складових, які охоплюють і характеризують продуктивне середовище, людський капітал, інфраструктуру та ряд інших факторів. Своєчасна та об'єктивна оцінка конкурентоспроможності регіонів необхідна для виявлення слабких та сильних сторін діяльності держави, формування позитивного іміджу та найважливіших напрямів підвищення конкурентоспроможності регіонів. Тому для визначення рівня конкурентоспроможності регіонів застосовують індекс конкурентоспроможності, який розглядають по наступним складовим:

1. Інституції. Дана складова включає права власності, довіру суспільства до політиків, незалежність судової системи, використання бюджетних коштів.
2. Інфраструктура. При визначенні цього критерію враховується якість

доріг в регіоні, пропускна спроможність аеропортів, якість енергопостачання.

3. Макроекономічне середовище. Для з'ясування величини даного показника звертають увагу на обсяг дефіциту бюджету, рівень інфляції, кредитний рейтинг держави, державний борг.

4. Охорона здоров'я та початкова освіта. Складова враховує обсяг та якість початкової освіти в регіоні, середню тривалість життя, дитячу смертність.

5. Вища освіта та професійна підготовка. Для отримання цього показника аналізуються витрати на освіту, перепідготовку та підвищення кваліфікації.

6. Ефективність ринку товарів. Даний компонент враховує ступінь монополізації ринку, митні тарифи, частку іноземного капіталу.

7. Ефективність ринку праці. Для визначення показника розглядаються такі важливі критерії, як оплата праці і працездатність, частка жінок на ринку праці та інші подібні складові.

8. Рівень розвитку фінансового ринку. Необхідно з'ясувати доступність фінансових послуг, легкість отримання кредитів, ступінь захисту інвесторів.

9. Технологічна готовність. Оснащеність новими технологіями має важливе значення для розвитку регіону, і, як наслідок, підвищення його конкурентоспроможності, тому необхідно врахувати доступність новітніх технологій та можливість їх впровадження на рівні суб'єктів господарювання.

10. Розмір ринку. Для визначення цього критерію розглядають розмір внутрішнього та зовнішнього ринків.

11. Рівень розвитку бізнесу. При вимірюванні даного компонента враховують кількість та якість постачальників, рівень розвитку процесу виробництва, значення маркетингу.

12. Інновації. Дана складова відображає обсяг інвестицій, які вкладаються в інновації, якість науково-дослідних організацій, патенти на винаходи.

На підставі даних критеріїв розглянемо та порівняємо показники регіонів України за 12 складовими конкурентоспроможності у 2013 році (табл. 1).

Аналізуючи дані по 15 регіонах України, можна зробити висновок, що місто Київ займає лідируючі позиції серед регіонів нашої країни.

Таблиця 1 – Розподіл регіонів-лідерів України по складових конкурентоспроможності за 2013 рік [2]

	Київ	Харківська обл.	Одеська обл.	Донецька обл.	Дніпропетровська обл.	Львівська обл.	Київська обл.	Запорізька обл.	Полтавська обл.	Севастополь	АР Крим	Рівненська обл.	Хмельницька обл.	Сумська обл.	Івано-Франківська обл.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Базові вимоги															
Складова 1	27	20	26	17	23	21	14	22	7	24	25	4	1	9	15
Складова 2	1	4	2	6	7	12	9	8	15	3	5	14	24	20	23
Складова 3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Складова 4	14	15	11	19	26	6	1	24	10	16	12	8	7	25	5
Посилювачі ефективності															
Складова 5	2	1	3	8	5	7	21	4	12	6	22	11	17	9	19
Складова 6	5	9	1	14	17	23	8	21	12	20	15	10	2	6	16
Складова 7	8	3	13	19	16	10	12	23	22	20	26	6	1	18	4
Складова 8	24	4	23	5	6	13	15	9	3	21	17	2	7	1	20
Складова 9	1	4	2	3	5	6	18	24	15	10	14	21	16	19	11
Складова 10	1	5	6	3	2	7	4	10	9	27	11	22	17	16	12
Фактори розвитку інноваційного потенціалу															
Складова 11	11	2	9	1	3	21	19	6	20	16	5	13	15	4	7
Складова 12	5	1	14	2	3	6	20	15	21	4	16	11	19	10	7

Отже, дослідження сутності поняття конкурентоспроможності регіону як економічного явища з часом стає все більш актуальним, а процес формування умов конкурентного розвитку регіону та країни в цілому – один з основних регіональних і національних пріоритетів будь-якої країни, найважливіша функція державного регулювання економіки.

Список використаних джерел

1. Назаров М. І. Конкурентоспроможність регіону: суть та властивості [Електронний ресурс] / М. І. Назаров // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2438>
2. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013 [Електронний ресурс] / Фонд «Ефективне управління», 2010. – Режим доступу : http://www.compet.kh.gov.ua/images/doc/Report_Competitiveness_2013_ru.pdf